

Begeleidend schrijven

Schooleigen karakter (visie) in het PTA

2021-2022

Inleiding

Voor u ligt het begeleidend schrijven van het schooleigen karakter/ de visie van onze school in het PTA. In dit document beschrijven we de handelingswijze per vak en opleiding (vmbo-tl- havo – vwo). De aanpak is zeer uiteenlopend en verschilt per vakgroep, waardoor ervoor gekozen is deze in verschillende formats te beschrijven. Mocht het vak specifiek voor één of twee opleidingen gelden, dan wordt aangegeven welke dit betreft. De diversiteit in aanpak ontstaat door het verschil in de syllabi per vakgroep. De eisen met betrekking tot het schoolexamen verschillen per vakgroep. Iedere vakgroep heeft het schooleigen karakter/ de visie van onze school op een gepaste manier verwerkt in het te behandelen schoolexamen programma.

Missie Bernard Lievegoed College:

‘We leren en leven samen om de ruimte te creëren waarin onze leerlingen als zelfstandig individu de wereld open, weerbaar en bewust tegemoet kunnen treden.’

Visie Bernard Lievegoed College:

“Op het Bernard Lievegoed College staat de persoonlijkheidsvorming van onze individuele leerling centraal: de ontwikkeling van de leerling als mens, een basis waar hij z’n leven lang op kan bouwen. Het Bernard Lievegoed College wil daarin voor haar leerlingen écht van betekenis zijn. Creatief denken, authenticiteit en originaliteit zijn vaardigheden en eigenschappen die wij stimuleren bij onze leerlingen.”

Inhoud

Nederlands.....	5
VMBO-TL.....	5
HAVO/VWO.....	5
Engels.....	6
VMBO-TL.....	6
HAVO.....	7
VWO.....	7
Duits.....	8
VMBO-TL.....	8
HAVO.....	8
VWO.....	8
Frans.....	10
VMBO-TL.....	10
HAVO.....	10
VWO.....	10
Aardrijkskunde.....	12
Geschiedenis.....	13
VMBO-TL.....	13
HAVO.....	13
VWO.....	13
Maatschappijleer.....	14
VMBO-TL.....	14
HAVO.....	14
VWO.....	14
Wiskunde.....	16
VMBO-TL.....	16
HAVO/VWO.....	16
Economie.....	17
VMBO-TL.....	17
HAVO.....	17
VWO.....	17
Biologie.....	18
Natuurkunde.....	19

Scheikunde & NASK2.....	21
Kunst	22
KUNST BEELDEND.....	22
KUNST DRAMA.....	23
KUNST MUZIEK	24
CKV	25
Lichamelijke opvoeding.....	26
VMBO-TL.....	26
HAVO	26
VWO	26
EWS- profielwerkstuk.....	27
VMBO-TL.....	27
HAVO	27
VWO	27
Loopbaanoriëntatie (LOB)	28

Nederlands

VMBO-TL

In klas 10tl staat wordt de spreekvaardigheid getoetst door een presentatie die de leerlingen verzorgen na hun stage in de zorg die zij in dat jaar lopen. Zij vertellen niet alleen over hun werkzaamheden, maar doen ook een persoonlijk relaas over wat deze stage met hen heeft gedaan.

HAVO/VWO

In klas 11h en 11v staat de Parzivalperiode in het PTA Nederlands. Dit is een periode die centraal staat in het vrijeschoolcurriculum voor de hogere klassen. Naar aanleiding van het levensverhaal van deze middeleeuwse ridder, kijken de leerlingen naar keuzes en thema's in hun eigen leven. Daarnaast doen ze een interview met een volwassene over zijn/haar (beroeps)leven en de keuzes die daarin gemaakt zijn. De nadruk van de periode ligt op uitwisseling, open staan voor elkaar, zelfonderzoek, oordeelsvorming en het onderzoeken van toekomstperspectieven.

In klas 11h en 12v bestaat het schrijfexamen uit gedocumenteerd schrijven waarin elke leerling een opdracht op maat krijgt: elke leerling kiest een eigen onderwerp waar hij/zij bronnenonderzoek naar wil doen. Op grond van dit bronnenonderzoek wordt er een individuele schrijfo opdracht voor elke leerling gemaakt.

In deze zelfde jaren vindt ook het mondeling examen plaats. Er is gekozen voor een referaat in de vorm van een betoog: leerlingen brengen hun mening over een actueel onderwerp beargumenteerd onder woorden.

In deze examenjaren wordt het literatuuronderwijs afgesloten met een gesprek tussen drie leerlingen en de docent waarin het schetsen van de eigen literaire ontwikkeling tot hoofdpunt is gemaakt. Leerlingen gaan vervolgens met elkaar in gesprek over verschillen en overeenkomsten tussen hun ontwikkelingen.

Engels

VMBO-TL

Graag bieden we vanuit ons leerplan ondersteuning en begeleiding voor de ontwikkeling van leerlingen in elke leeftijdsfase. In het PTA werkt dit door en blijven we de leerlingen motiveren en inspireren om te worden wie ze zijn, in harmonie te leven met hun omgeving, betrokken te zijn bij de maatschappij en de kracht van ieder individu te zien, ervaren en waarderen. We hopen dat leerlingen als individu positief en actief in het leven leren te staan waarbij hun talenten worden aangesproken en waarin zij hun eigen ik leren vinden en kennen en zich positief kunnen verhouden tot de wereld om hen heen. Als docent blijven we altijd zoekend naar een balans tussen onze grondbeginselen, continuïteit en vernieuwing.

In de tiende klas ontstaat bij de leerlingen meer en meer innerlijke ruimte om te leren oordelen en daarin te nuanceren. Zij kunnen hun vermogen tot oordelen steeds beter vormen. Ze ontmoeten de wereld graag zoals die is. Er ontstaat meer zicht op het totaalbeeld en verschillende invalshoeken in situaties. Ook ten aanzien van de verzorging van hun werk kunnen op deze leeftijd executieve functies en vaardigheden verder ontwikkeld worden. Mooi dat de leerlingen van 10 TL juist in dit jaar hun eindexamen mogen doen. Pedagogiek en didactiek blijven onlosmakelijk met elkaar verbonden en de persoonlijke ontwikkeling van eenieder ligt onder de loep.

Alle vaardigheden komen bij het vak Engels aan bod. Hetgeen de leerlingen in onze middenbouw hebben geleerd aan vaardigheden, idioom en grammatica kan in klas 10 floreren en verder ontwikkeld worden. Autonomie van de docent bij het aanbieden van lesstof en materiaal blijft voornaam. In het weekritme houden we rekening met in- en uitademen en proberen we hoofd, hart en handen aan te spreken middels verschillende werkvormen, didactiek en datgene wat wenselijk is in het moment.

Literatuur

In het examenjaar voor 10 TL wordt het literatuuronderwijs afgesloten met een boektoets over een eigen gekozen boek en een boek dat klassikaal behandeld wordt. De leerlingen verplaatsen zich in de diverse hoofdpersonen en bekijken hoe zij zich verhouden tot de thema's die aan bod komen. Ook vormt eenieder een eigen mening over verhaallijn, een al dan niet passend einde van een verhaal en kunnen de leerlingen in eigen woorden uitleggen en onderbouwen waarom zij dit vinden.

Schrijfvaardigheid

In klas 10 TL bestaat het schrijfexamen uit het schrijven van een formele brief. Ook hier zijn, zichzelf voorstellen en het formuleren van een eigen mening, onderdeel van het schrijven. Het stellen van vragen is ook aan de orde. Uiteraard dient de brief volgens correcte conventies opgesteld te worden en leren de leerlingen het geleerde idioom en grammatica toe te passen en te gebruiken om zichzelf schriftelijk uit te drukken.

Kijk – en luistervaardigheid

Bij kijk- en luistervaardigheid kunnen de leerlingen aangeven welke relevante informatie een audio(-visuele) tekst bevat. Leerlingen worden aangemoedigd te luisteren naar authentieke tv, video- en geluidsopnames. Begeleid en individueel. CITO speelt hierbij een hoofdrol. Ze leren vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpen en voorspelbare info in alledaags materiaal kunnen de leerlingen zelf filteren. Ze kunnen relevante informatie vinden en begrijpen in alledaags materiaal en daarbij de hoofdgedachte van een audio(-visuele) tekst ontrafelen, dan wel van delen van een audio(-visuele) tekst aangeven. De leerlingen kunnen in korte, duidelijke en eenvoudige boodschappen en aankondigingen de hoofdpunten

begrijpen en de betekenis van belangrijke elementen van een audio(-visuele) tekst aangeven. Ook leren de leerlingen gebruik te maken van compenserende strategieën.

Spreeken en gespreksvaardigheid

In 10 TL wordt de spreek- en gespreksvaardigheid getoetst middels het afnemen van een mondeling dat qua onderwerpen aansluit bij de belevingswereld van de individuele leerlingen en waarbij de leerlingen hun kennis van land en samenleving ten volle kunnen inzetten. Persoonlijke keuzes en thema's die de leerling wil delen zijn onderwerp van gesprek. Aanvankelijk vertelt de leerling max. 5 minuten over zichzelf, de docent stelt vragen en draagt bij aan verdieping of verduidelijking/ verheldering m.b.t. de onderwerpen. De leerlingen vertellen niet alleen over hun persoonlijke leven en werkzaamheden, maar mogen ook een tekst op niveau kiezen die aansluit bij de interesse van de leerling. Onderwerpen sluiten aan bij hun kennis van land en samenleving. Enige verdieping en onderzoek vooraf zijn geboden. De leerling vormt een mening over een onderwerp gekoppeld aan de eigen gekozen tekst en brengt dit beargumenteerd onder woorden. In de voorbereiding is zelfonderzoek en nadenken over toekomstperspectieven ook van belang.

HAVO

Spreekvaardigheid → betoog

De leerlingen delen hun mening over relevante maatschappelijke thema's. Terwijl zij anderen meenemen in hun overtuigingen tonen zij tevens begrip voor anders denkenden om hen heen.

Schrijfvaardigheid → essay

De leerlingen delen hun mening over actuele, maatschappelijke en sociaal relevante thema's. Terwijl zij anderen meenemen in hun overtuigingen tonen zij tevens begrip voor anders denkenden om hen heen.

Literatuur → toets

We werken vanuit thema's die aansluiten bij de leeftijdsfase van de leerlingen. Het thema betreft de maakbaarheid van de samenleving (dystopia, utopia, technology, individuality and conformity). Hierbij ligt de nadruk op het belang van kritisch denken en onderwijs, de eigen individualiteit en het mensbeeld als geheel (hoofd, hart, handen).

VWO

Spreekvaardigheid → betoog

De leerlingen delen hun mening over relevante maatschappelijke thema's. Terwijl zij anderen meenemen in hun overtuigingen tonen zij tevens begrip voor anders denkenden om hen heen.

Schrijfvaardigheid → essay

De leerlingen delen hun mening over actuele, maatschappelijke en sociaal relevante thema's. Terwijl zij anderen meenemen in hun overtuigingen tonen zij tevens begrip voor anders denkenden om hen heen. Bovendien verbreden zij hun wereldbeeld op basis van wetenschappelijke bronnen. Deze bronnen vormen een essentieel onderdeel voor hun argumentatie.

Literatuur → toets

We werken vanuit thema's die aansluiten bij de leeftijdsfase van de leerlingen. Het thema betreft de maakbaarheid van de samenleving (dystopia, utopia, technology, individuality and conformity). Hierbij ligt de nadruk op het belang van kritisch denken en onderwijs, de eigen individualiteit en het mensbeeld als geheel (hoofd, hart, handen).

Duits

VMBO-TL

Op het Bernard Lievegoed College speelt kunstzinnig onderwijs een belangrijke rol. Binnen het PTA Duits vmbo-tl wordt er bij het onderdeel presentatie ingespeeld op dit thema. Tijdens dit onderdeel van de vaardigheid “spreken” komen niet alleen de *Landeskunde*-onderwerpen aan bod, maar de leerling vertelt ook iets over een zelfgemaakt kunstwerk. Op die manier kunnen hart en hoofd verbonden worden met handen -het al eerder gemaakte kunstwerk- en er wordt interdisciplinair gewerkt. Daarnaast vertelt een leerling ook iets over de studie die hij/zij wil gaan volgen of het beroep dat hij/zij later wil uitoefenen. Bij het schoolexamen gespreksvaardigheid en schrijfvaardigheid wordt er aandacht geschonken aan de zelfredzaamheid van leerlingen in Duitstalige gebieden, zodat zij in woord en geschrift in alledaagse situaties passend kunnen reageren en/of vragen stellen. Zo zijn zij in staat om ook in het buitenland als individu zelfstandig en bewust te acteren. Dit is in lijn met de missie van de school. De school ligt in een grensregio en Maastricht trekt veel toeristen uit de buurlanden. Dat maakt het waarschijnlijker dat leerlingen de kennis van het Duits (en Frans) eerder actief nodig zullen hebben, dan leerlingen van scholen die niet in een grensregio liggen. Het gewicht van spreekvaardigheid is in het PTA dan ook hoger (40%) ten opzichte van de andere vaardigheden (30%).

HAVO

Op het Bernard Lievegoed College speelt kunstzinnig onderwijs een belangrijke rol. In het PTA Duits havo is het literatuuronderwijs de plaats voor kunst binnen het vak Duits. De gelezen werken zijn stuk voor stuk kunstuitingen uit de Duitstalige literatuur (bijv. roman, toneelstuk, gedicht). De rol van literatuur en het gewicht van het SE is voor het nieuwe cohort gelijkgetrokken met de andere vaardigheden. Op deze manier krijgt kunst binnen het vak Duits de rol die zij binnen het gehele vrije schoolse onderwijs heeft. Binnen het vak literatuur neemt een leerling kennis van nieuwe werelden en moet hij/zij ook een vertaalslag kunnen maken naar zijn/haar eigen situatie. Minimaal één van de gelezen werken sluit aan bij thema's van de vrije school zoals bijvoorbeeld “helden” of een actueel maatschappelijk thema. Kunst is ook een onderwerp tijdens het SE spreekvaardigheid. De leerling geeft uitleg over een zelfgemaakt kunstwerk. Op die manier kunnen hart en hoofd verbonden worden met handen -het al eerder gemaakte kunstwerk- en wordt er interdisciplinair gewerkt. Aansluitend bij de visie van de school zullen de leerlingen tijdens deze vaardigheid ook aangeven wat hun toekomstbeeld is en wat zij belangrijk vinden in de wereld. Naast spreekvaardigheid wordt er ook bij schrijfvaardigheid nadruk gelegd om het kunnen communiceren met leeftijdsgenoten middels een persoonlijke brief. Door de grensregio en de aantrekkingskracht van Maastricht op toeristen uit de buurlanden is het zeer reëel dat leerlingen vaker in contact komen met de Duitse taal dan leerlingen die niet in een grensregio wonen.

VWO

Op het Bernard Lievegoed College speelt kunstzinnig onderwijs een belangrijke rol. In het PTA Duits vwo is literatuuronderwijs de plaats voor kunst binnen het vak Duits. De gelezen werken zijn stuk voor stuk kunstuitingen uit de Duitstalige literatuur (bijv. roman, toneelstuk, gedicht). De rol van de literatuur en het gewicht van het SE is voor het nieuwe cohort gelijkgetrokken met de andere vaardigheden. Op deze manier krijgt kunst binnen het vak Duits de rol die zij binnen het gehele vrije schoolse onderwijs heeft. Mochten buitenlandse excursies weer mogelijk zijn, dan zal de vwo-leerling, gebruikmakend van de geografische ligging van de school, een bezoek brengen aan het Stadttheater in Aachen om

daar kennis te maken met de Duitse theatercultuur en een uitvoering te bezoeken. Dit geeft een extra dimensie aan het vooraf gelezen werk en de bijbehorende periode uit de literatuurgeschiedenis. Kunst is ook een onderwerp tijdens het SE spreekvaardigheid. De leerling geeft uitleg over een zelfgemaakt kunstwerk. Op die manier kunnen hart en hoofd verbonden worden met handen -het al eerder gemaakte kunstwerk- en wordt er interdisciplinair gewerkt. Aansluitend bij de visie van de school zullen de leerlingen tijdens deze vaardigheid ook aangeven wat hun toekomstbeeld is en wat zij belangrijk vinden in de wereld. Bij schrijfvaardigheid zullen de leerlingen uit het nieuwe cohort een betoog schrijven over een actueel onderwerp. Binnen deze vorm kunnen leerlingen creatiever zijn en deze vorm past ook goed bij de, in de missie beschreven, “bewustwording en vormen van een eigen mening over een maatschappelijk onderwerp”.

Frans

Op het Bernard Lievegoed College wordt veel waarde gehecht aan de ontwikkeling van een open houding voor ieders eigenheid in relatie tot de ander en de omgeving. Bij deze persoonlijke groei spelen kunst en creativiteit een belangrijke rol.

VMBO-TL

Binnen het PTA Frans vmbo-tl wordt er bij de presentatie aangehaakt op dit thema. Niet alleen de kennis van land, volk en cultuur komen aan bod, maar de leerling vertelt ook iets over een eigen creatie. Dit wordt gezien als een expressie van eigenheid. Hart en hoofd kunnen op die manier verbonden worden met handen (eigen kunstwerk). Bij de schoolexamens gespreksvaardigheid en schrijfvaardigheid wordt er aandacht geschonken aan de zelfredzaamheid van leerlingen in Franstalige gebieden. Tijdens deze examens worden alledaagse situaties aan de leerlingen voorgelegd waarop ze geacht worden te kunnen reageren. Zo worden de leerlingen voorbereid om ook in Franstalige landen als individu zelfstandig en bewust te acteren. Daarnaast wordt er tijdens deze examens ook ruimte geboden om te spreken/schrijven over hoe de leerling zich als individu verder zal ontwikkelen in de (nabije) toekomst. Hierin zit ook een stukje loopbaanoriëntatie verwerkt. Op deze manier leren we de vmbo-tl leerlingen om 'als zelfstandig individu de wereld open, kwetsbaar en bewust tegemoet te kunnen treden'.

HAVO

Schrijfvaardigheid

Binnen het PTA Frans havo wordt er bij schrijfvaardigheid aandacht geschonken aan het verwoorden wat je beleefd hebt en wat je mening daarover is. Leerlingen leren te formuleren wat hun interesses zijn en wat zij belangrijk vinden binnen dagelijkse bezigheden en (maatschappelijke) thema's die aansluiten bij hun belevingswereld.

Spreek-en gespreksvaardigheid

Voor spreek- en gespreksvaardigheid leren leerlingen vragen te beantwoorden en uit zichzelf te vertellen over dagelijkse zaken als hobby's, school, vakanties, routine, cultuur etc. Zij kunnen hun mening geven, hun voorkeuren onderbouwd uitspreken en oplossingen aandragen voor zaken die zij als een probleem ervaren. Tevens kunnen zij vertellen over hun nabije toekomst, hiervoor is een stuk loopbaanoriëntatie nodig en kennis van het Franse schoolsysteem om hun situatie en keuzes duidelijk te kunnen maken aan Fransen.

Kijk- en luistervaardigheid

Bij kijk- en luistervaardigheid wordt er veel kennis van land en volk behandeld dankzij het gebruik van authentiek beeld- en geluidmateriaal.

Literatuur

Bij literatuur ligt de nadruk op het lezen en behandelen van fabels, gedichten en tekstfragmenten of een boek dat aansluit bij de leeftijdsfase van de leerlingen. Hierbij ligt de nadruk op het belang van kritisch denken, maatschappelijke betrokkenheid, de eigen individualiteit en het mensbeeld als geheel (hoofd, hart, handen).

VWO

Schrijfvaardigheid

Binnen het PTA Frans vwo wordt er bij schrijfvaardigheid aandacht geschonken aan het verwoorden wat je beleefd hebt en wat je mening daarover is.

Leerlingen leren verschillende meningen over maatschappelijke en sociale thema's te vergelijken, goed beargumenteerd een eigen standpunt in te nemen en begrip te tonen voor andersdenkende mensen.

Spreek-en gespreksvaardigheid

Voor spreek- en gespreksvaardigheid leren leerlingen situaties met elkaar te vergelijken vanuit verschillende standpunten. Zij kunnen hun mening geven, hun voorkeuren onderbouwd uitspreken en oplossingen aandragen voor zaken die zij als een probleem ervaren. Tevens kunnen zij vertellen over hun nabije toekomst, hiervoor is een stuk loopbaanoriëntatie nodig en kennis van het Franse schoolsysteem om hun situatie en keuzes duidelijk te kunnen maken aan Fransen.

Kijk- en luistervaardigheid

Bij kijk- en luistervaardigheid wordt er veel kennis van land en volk behandeld dankzij het gebruik van authentiek beeld- en geluidmateriaal.

Literatuur

Bij literatuur ligt de nadruk op het lezen en behandelen van fabels, gedichten en (fragmenten uit) proza en theaterstukken. De leerlingen moeten deze werken kunnen plaatsen in de juiste tijd en/of literaire stroming. Hierbij ligt de nadruk op het belang van kritisch denken, maatschappelijke en sociale betrokkenheid, de eigen individualiteit en het mensbeeld als geheel (hoofd, hart, handen).

Aardrijkskunde

Algemeen

In het vak aardrijkskunde staat de mens centraal. De menselijke activiteiten en beslissingen hebben altijd zijn weerslag op de ruimte. De aandacht ligt op het menselijk handelen ten aanzien van de aarde. Tevens heeft aardrijkskunde een prominente rol binnen de vrijeschool aangezien het vak veel raakvlakken heeft met andere vakken, te denken valt aan: geschiedenis, economie en wiskunde. Dit is goed terug te zien in klas 7 en klas 8. In deze klassen worden vaak aardrijkskundige en geschiedkundige onderwerpen als een geïntegreerd geheel gegeven.

PTA

Het geformuleerde PTA binnen aardrijkskunde heeft als belangrijkste thema's de aarde als fysisch hemellichaam qua geologische opbouw en atmosfeer en de wereld als sociaal speelveld met vele vormen van interactie en connectiviteit. Hier wordt de moralistische functie van het vak beoefend. Binnen de vrijeschool wordt al in de onderbouw gestart met het vak aardrijkskunde. Rudolf Steiner wilde het vak bovendien een prominente rol toedienen aangezien het zeer in verbinding staat met de vakken: biologie, scheikunde, astronomie, natuurkunde en geschiedenis. Eveneens zag Steiner de moralistische functie van aardrijkskunde, aangezien hierdoor de medemens liefdevoller tegenover elkaar staat.

“Ein Mensch, mit dem wir verständig Geographie treiben, steht liebevoller seinem Nebenmenschen gegenüber als ein solcher, der nicht das Daneben-im-Raum erlernt”.ⁱ

Het aardrijkskunde PTA/onderwijs moet ervoor zorgen dat de leerlingen interesse in de wereld opdoen, zodat men in de toekomst begripvol en met geweten de wereld ecologisch benadert.

In het PTA staan voor aardrijkskunde de causale verbanden centraal: de oorzaak en het gevolg van de grote mechanismen op aarde. Te denken valt onder andere aan: de waterkringloop en de luchtcirculaties. Dit valt nauw samen met de leeftijdskenmerken waar een 10^e en 11^e klasser zich in bevindt. Tevens worden ook de wisselende tendensen op aarde behandeld. Het weer is immers altijd in beweging en de landschappen die gevormd worden door droge en natte periode waardoor er continu wisseling plaatsvindt, waar vervolgens ook een ritme in te herkennen is. Ook het menselijke sociale handelen komt sterk aan bod. Het cultiveren van land moet in harmonie zijn met de omliggende ecologie, er moet een partnerschap zijn.^{ii, iii}

Geschiedenis

VMBO-TL

Het karakter van de vrije school komt terug in de verwerkingsopdrachten van de onderwerpen, gebundeld in een historisch dossier. Hiermee kunnen de leerlingen op een eigen wijze de theorie verwerken. De vorm is divers en erop gericht om de leerlingen op een eigen creatieve wijze de lesstof te internaliseren.

Daarnaast voeren de leerlingen een historisch onderzoek uit naar keuze. De begeleiding hiervan is, naast het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden, erop gericht onderwerpen te zoeken die passen bij hun interesse, belevingswereld en identiteit.

HAVO

Het karakter van de vrije school komt met name terug in de periode Alfa en Omega. In deze periode wordt er gekeken naar verschillende onderwerpen door de geschiedenis heen. Er wordt vanuit meerdere perspectieven gewerkt om onze leerlingen meer te laten zien dan alleen het westerse/Europese/Nederlandse perspectief op de wereldgeschiedenis. Daarnaast zijn onze leerlingen in de laatste week bezig met een onderzoek naar een eigen historisch onderwerp naar keuze. Zo kunnen ze zich beter met de stof verbinden en eigen maken, zoals wij dat graag zien binnen de vrije school. Verder brengt de docent expertise op pedagogisch en didactisch gebied waardoor er in de vakles sowieso meer gebeurt dan alleen het aftikken van de eindtermen.

VWO

Het karakter van de vrije school komt met name terug in de periode Alfa en Omega. In deze periode wordt er gekeken naar verschillende onderwerpen door de geschiedenis heen. Er wordt vanuit meerdere perspectieven gewerkt om onze leerlingen meer te laten zien dan alleen het westerse/Europese/Nederlandse perspectief op de wereldgeschiedenis. Daarnaast zijn onze leerlingen in de laatste week bezig met een onderzoek naar een eigen historisch onderwerp naar keuze. Zo kunnen ze zich beter met de stof verbinden en eigen maken, zoals wij dat graag zien binnen de vrije school. Verder brengt de docent expertise op pedagogisch en didactisch gebied waardoor er in de vakles sowieso meer gebeurt dan alleen het aftikken van de eindtermen.

Maatschappijleer

Maatschappijleer is een vak dat zich bij uitstek leent om veel aandacht te schenken aan de subjectvorming van het individu door het aanbieden van de domeinen zoals beschreven in de examensyllabi. De onderwerpen en aanpak van het vak bieden de leerlingen handvatten om niet alleen de complexiteit van de wereld om zich heen te ordenen, maar (idealiter) ook hun eigen plek in die wereld te ontdekken. De onderwerpen zijn een ingang om de leerlingen hun eigen mening en moreel kompas te laten vormen.

VMBO-TL

Binnen de leerroute TL zal het vak zowel aangeboden worden tijdens de lessen maatschappijleer, maar ook terugkomen in de lessen met de mentor en in de transitie naar de nieuwe leerweg. Tijdens de mentorlessen staat het socialisatieproces van de leerling centraal en wordt verweven met de biografie van de individuele leerling. Door de nieuwe opzet van de stages zullen de leerlingen ook meer mogelijkheden krijgen om de wereld open en nieuwsgierig tegemoet te treden, waarbij ze begeleid worden om hier weerbaarheid in te ontwikkelen. Tevens wordt er een koppeling gemaakt met LOB, waar deze de vraag beantwoord “wat wil ik worden”, zal tijdens de lessen maatschappijleer de vraag “wie wil ik worden” ook een plek krijgen. De lessen zelf bieden veel mogelijkheden voor het werken met hart, hoofd en handen. De opdrachten zijn met name geschreven om de balans tussen die drie pijlers te bewaken.

HAVO

Er is gekozen om alle verplichte examenonderdelen; die alleen in een schoolexamen getoetst worden in periode langs te laten komen:

- Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.
- Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:
  - Domein A Vaardigheden
  - Domein B Rechtsstaat
  - Domein C Parlementaire democratie
  - Domein D Verzorgingsstaat
  - Domein E Pluriforme samenleving.

Het schoolexamen heeft betrekking op domein A tot en met E, en het bevoegd gezag heeft in overleg met de sectie er verder voor gekozen om een aantal elementen uit onze missie en visie in periodes en de vakles langs te laten komen. We vinden het belangrijk om onze leerlingen zich ook te laten verbinden met de omgeving en de lessen maatschappijleer zijn natuurlijk een uitgelezen kans om dat te doen. Hierbij kan overigens ook nog gedacht worden aan de jaarfeesten zoals onder andere de Michaëls actie en de stages.

VWO

Er is gekozen om alle verplichte examenonderdelen; die alleen in een schoolexamen getoetst worden in periode langs te laten komen:

- Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.
- Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:
  - Domein A Vaardigheden
  - Domein B Rechtsstaat
  - Domein C Parlementaire democratie
  - Domein D Verzorgingsstaat
  - Domein E Pluriforme samenleving.

Het schoolexamen heeft betrekking op domein A tot en met E, en het bevoegd gezag heeft in overleg met de sectie er verder voor gekozen om een aantal elementen uit onze missie en visie in periodes en de vakles langs te laten komen.

We vinden het belangrijk om onze leerlingen zich ook te laten verbinden met de omgeving en de lessen maatschappijleer zijn natuurlijk een uitgelezen kans om dat te doen. Hierbij kan overigens ook nog gedacht worden aan de jaarfeesten zoals onder andere de Michaëls actie en de stages.

Wiskunde

VMBO-TL

Wiskunde

Voor wiskunde zijn de SE–stof en de CE-stof grotendeels gelijk. In het PTA wordt als extra het onderdeel Statistiek getoetst welke niet behoort tot de CE-stof.

Het PTA-onderdeel Rekenen & Goniometrie wordt in periodevorm aangeboden en getoetst. De overige stof wordt in de vaklessen gegeven en in de drie SE-weken getoetst.

In de lessen komt het schooleigen karakter in de volgende punten naar voren:

- In de manier van de stof aanbieden (periodeonderwijs naast vaklessen)
- In de manier van omgaan met de leerlingen en de volgorde van aanbieden van de verschillende onderdelen (gebaseerd op de leeftijdsfase van de leerlingen)

HAVO/VWO

Wiskunde B:

Voor wiskunde B zijn de SE–stof en de CE-stof gelijk. In het PTA wordt de stof getoetst.

In de lessen komt het school eigen karakter in de volgende punten naar voren:

- In de manier van de stof aanbieden (periodeonderwijs naast vaklessen)
- In de manier van omgaan met de leerlingen en de volgorde van aanbieden van de verschillende onderdelen (gebaseerd op de leeftijdsfase van de leerlingen)

Wiskunde A/C:

Voor wiskunde A/C zijn de SE–stof en de CE-stof gelijk. In het PTA wordt de stof getoetst. In de praktijkopdracht, die opgenomen is in het PTA (wiskunde A), komt de kunstzinnige verwerking die in de vaklessen wordt toegepast aan bod.

In de lessen komt het schooleigen karakter in de volgende punten naar voren:

- In de manier van de stof aanbieden (periodeonderwijs naast vaklessen en kunstzinnige verwerking van de stof.)
- In de manier van omgaan met de leerlingen en de volgorde van aanbieden van de verschillende onderdelen (gebaseerd op de leeftijdsfase van de leerlingen)

Economie

VMBO-TL

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute vmbo-tl sluiten uitermate goed aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. De leerling start eerst klein met een wereld die voor hem nog bekend is, de wereld van de consument. Naarmate de stof vordert wordt een breder beeld geschept van de wereld om de leerling heen. Onderwerpen die na consumeren en consumentenorganisaties volgen zijn op volgorde produceren en arbeid, overheid en bestuur en afsluitend het onderwerp internationale betrekkingen. De wereld van de leerling wordt dus als het ware steeds verder uitgebreid. Leerlingen leren zaken aan die zij in hun latere leven ook echt gaan tegenkomen. Al deze onderwerpen bereiden de leerlingen voor op het leven na de middelbare school en het bewust innemen van een positie in de maatschappij. Tijdens de lessen wordt er van leerlingen verwacht dat zijzelf informatie tot zich nemen, knelpunten analyseren en oplossen met hulp van de docent.

HAVO

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute havo sluiten uitermate goed aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. Onderwerpen als verzekering, belasting, ongelijkheid en ontwikkeling van de economie bereiden de leerlingen voor op het leven na de middelbare school en het bewust innemen van een positie in de maatschappij. Tijdens de lessen wordt er van leerlingen verwacht dat zijzelf informatie tot zich nemen, knelpunten analyseren en oplossen met hulp van de docent.

VWO

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute vwo sluiten uitermate goed aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. Onderwerpen als verzekering, belasting, ongelijkheid en ontwikkeling van de economie bereiden je voor op het leven na de middelbare school en het bewust innemen van een positie in de maatschappij. Tijdens de lessen wordt er van leerlingen verwacht dat zijzelf informatie tot zich nemen, knelpunten analyseren en oplossen met hulp van de docent. De keuzeonderwerpen die behandeld worden geven de leerlingen handvaten om informatie op een goede manier te analyseren en te interpreteren. Hetgeen een open en bewuste houding van hen verlangt.

Biologie

Voor alle niveaus geldt:

- In het PTA staat welke (eind-)onderdelen worden afgerond en op welke wijze deze worden beoordeeld.
- In het PTA wordt een deel van de lesstof op een fenomenologische wijze aan de orde gebracht. Leerlingen dienen vanuit de waarneming een eigen beeld te creëren van de lesstof.
- In het PTA staan opdrachten waarbij leerlingen de verbinding kunnen zoeken met de lesstof aan de hand van een eigen gekozen verwerking.
- We kiezen er nadrukkelijk voor om in alle niet-examenjaren méér nadruk te leggen op vrije schoolse opdrachten dan in het examenjaar. In deze opdrachten zijn hoofd, hart en handen voor een groter deel in de opdrachten verwerkt. Het doel hiervan is om de leerling zich te laten ontwikkelen, zodat zij in het examenjaar in staat zijn om aan de hand van hun eigen gevoel en wilskracht hun denkvermogen aan te zetten en te versterken. De lessen in het examenjaar zijn vooral gericht om leerlingen voor te bereiden op examens. Vandaar dat in het PTA ook een grote nadruk ligt op SE's. Zie voor wegingen van deze SE's onderstaande tabel:

	SE1	SE2	SE3
TL 20-22	25%	30%	30%
HAVO 20-22	25%	25%	25%
VWO 19-22	25%	25%	25%

Natuurkunde

PTA beschrijving van de praktische opdracht voor natuurkunde. Klas 10 en 11havo en 10, 11 en 12vwo voeren hetzelfde uit.

“Op het Bernard Lievegoed College staat de persoonlijkheidsvorming van onze individuele leerling centraal: de ontwikkeling van de leerling als mens, een basis waar hij z'n leven lang op kan bouwen. Het Bernard Lievegoed College wil daarin voor haar leerlingen écht van betekenis zijn. Creatief denken, authenticiteit en originaliteit zijn vaardigheden en eigenschappen die wij stimuleren bij onze leerlingen.”

Een ontwikkeling als mens is in de ogen van de natuurkunde sectie ook inzicht in je eigen kunnen. In sommige zaken liggen uitdagingen en sommige dingen zijn autonome zelfsturende processen. In het 10de leerjaar is de leerling op fysiek gebied nagenoeg af van de “klungeligheid en stunteligheid” van een nog niet volgroeide verhouding tussen romp en ledenmaten. Vanaf de 10de klas kunnen grove en fijne motoriek opnieuw in de diepere laag van het wezen en op een dieper bewustzijn ontwikkeld worden. Vanaf de 10de klas begint de leerling tevens abstracter te denken omdat dat nu pas in ontwikkeling komt. Het thema bij natuurkunde, dat bij deze leeftijdsfase past, is het onderwerp mechanica. Dit valt uiteen in drie onderdelen namelijk statica, kinematica en dynamica. Statica houdt zich bezig met krachten in evenwicht zónder beweging. Kinematica is de studie naar bewegingen die wel of niet veroorzaakt worden door krachten en dynamica en is de combinatie van kracht en beweging op energieniveau.

Het leren met je hoofd (denken), hart (voelen) en handen (willen) is de drie-eenheid van waaruit wij kijken en ons onderwijs (in)richting geven.

De praktische opdracht “Pretpark” is een opdracht die volledig aansluit bij de leeftijdskenmerk van de bovenbouwleerling. Mechanica is een studie van de beweging. Als je mechanica statisch vanuit een boek moet leren zul je nooit ervaren wat de getallen betekenen die je uitkrijgt bij een berekening. Natuurkunde is proefondervindelijk ERVAREN! Een constante snelheid is bijvoorbeeld heel eenvoudig te bestuderen omdat het in een diagram een eigenschap heeft van een rechte lijn. Daarentegen is het heel lastig om als mens zelf een constante beweging uit te voeren. Naar deze dualiteit gaat de leerling in het pretpark op zoek in attracties. Analyseer de bewegingen van verschillende attracties en trek een conclusie over het soort beweging dat de attractie maakt. Hoe wordt ervoor gezorgd dat de beweging constant blijft. Welke moeite is er voor nodig (machinaal of door eigen arbeid) om de beweging constant te houden? Een beweging van verschillende willekeurige snelheden is van nature hoe wij ons als mens voortbewegen en dus autonoom uit te voeren. Het bestuderen van zo'n beweging is vele malen lastiger en hogere wiskunde zal hierbij aan te pas komen denk aan differentiëren en integreren. Deze bewegingen zijn niet meer te vereenvoudigen, zodat de wiskunde achterwege gelaten kan worden. Met de huidige technologie in een “eenvoudige” mobiele telefoon kunnen deze bewegingen in kaart worden gebracht. In de drie richtingen (x,y en z) zijn de grootheden te verzamelen. Met deze verzamelde data worden achteraf berekeningen in de klas uitgevoerd.

We leren onze leerlingen te beschouwen alvorens te oordelen.

We leren onze leerlingen een vrije val in de Mystery Tower te ervaren alvorens ze eraan laten rekenen. We laten de leerling een centripetale kracht ervaren door de kettingen van de Wellenflug alvorens te ontbinden op papier. We laten de leerlingen G-krachten ervaren in de Taron bij versnellingen én vertragingen in de Chiapas alvorens ze berekenen hoe veel vaker zwaarder ze zijn wanneer een ontsnappingsnelheid bereikt moet worden.

Het is belangrijk om in de natuurkunde uitkomsten te toetsen aan het intuïtieve gevoelsleven. Wanneer de massa van een mens bij een berekening gevraagd wordt, is het contra intuïtief als je een uitkomst hebt in de orde grootte van 1000. Dat is omdat je een gevoel hebt ontwikkeld voor de orde van grootte van grootheden van alledaagse dingen.

Om uitkomsten uit abstracte onderwerpen, zoals kernfysica, aan je gevoel te toetsen moet je in onze ogen zoveel mogelijk intuïtie hebben ontwikkeld. Een versnelling ervaren van 10 m/s^2 in horizontale richting vergroot het gevoelsleven om uitkomsten te kunnen toetsen aan logica. Een mens kan geen versnelling van 100 m/s^2 aan maar dat weet je pas als je je bewust bent geworden van versnellingen op je stoffelijk lichaam.

We leren onze leerlingen bewust te zijn van de leef- en belevingswereld van de ander en eigen keuzes te maken.

In de klas zitten de leerlingen in een veilige omgeving die beheerst wordt door pedagogisch opgeleide volwassenen. Bij elk vak is een geprogrammeerde toekomst te ervaren. Daarmee bedoelen we dat leerlingen geconditioneerd zijn aan de normen en waarden van de volwassenen. De leerlingen weten wat ze kunnen verwachten tijdens de lessen en waar de grenzen liggen bij elke leerkracht. In het pretpark worden de leerlingen “vrij” gelaten. Op een plek in een ander land maar wel afgeschermd ervaren de leerlingen een vrijheid die in de klas niet ervaren kan worden. Bij de leerlingen is een sociale hiërarchie ontstaan dat weergegeven kan worden in een sociogram. Dit is sterk gekoppeld aan omgeving. In het pretpark zien we letterlijk andere sociale contacten ontstaan omdat hier géén geprogrammeerde toekomst is. In de busreis er naar toe ervaren we al spanningen en opgelatenheid bij de leerlingen. De stoere jongen die normaal voorop loopt verandert in iemand die anderen even nodig heeft die voorgaan in een attractie om vertrouwen te winnen en het grijze muisje in de klas verandert in iemand die niet meer stopt met het vertellen over de ervaringen.

We doen dit vanuit respect voor (de wijsheid en de schoonheid van) de natuur en de wereld. Onze school is een school van leerlingen, docenten, onderwijsondersteunende medewerkers én ouders samen.

Naast alle adrenaline stimulerende attracties (die wel ook serieus bestudeerd moeten worden) merken we dat leerlingen ook de rust opzoeken. Ook dit is mogelijk in het attractiepark Phantasialand. In Wuze Town staat fantasie en botanische tuinen centraal en we merken dat leerlingen ook dit opzoeken. De zintuigen kunnen hier weer tot rust komen. Je kunt de rust pas echt waarderen en ervaren als je turbulentie hebt ervaren. De band tussen leerkracht en leerling wordt vergroot. Ze zien letterlijk de inspanning en moeite die gedaan is voor ze om dit voor elkaar te krijgen. Ze zijn ongedwongen dankbaar en voeren de opdracht vanuit intrinsieke motivatie uit.

Scheikunde & NASK2

Voor scheikunde zijn de SE–stof en de CE-stof nagenoeg gelijk, onderdelen die niet in het CE getoetst worden, komen terug in de SE's. In het PTA staat beschreven wanneer welke stof wordt getoetst en daarmee wordt de theoretische kant van het vak afgesloten.

In de praktijkopdracht, die opgenomen is in het PTA, komt de praktische kant van het vak naar voren waarbij leerlingen werken aan een eigen onderzoek aangepast aan de leerroute van de leerling.

In de lessen komt het schooleigen karakter in de volgende punten naar voren:

- In de manier van de stof aanbieden (periodeonderwijs naast vaklessen en kunstzinnige verwerking van de stof.)
- In de manier van omgaan met de leerlingen en de volgorde van aanbieden van de verschillende onderdelen (gebaseerd op de leeftijdsfase van de leerlingen)

Kunst

KUNST BEELDEND

‘Die Kunst und der Mensch sind untrennbar - keine Kunst ohne Mensch, aber in gleicher Weise kein Mensch ohne Kunst’

Deze filosofische uitspraak geldt als onderlegger voor het onderwijs in alle vakken op onze vrijeschool, maar bij uitstek voor het onderwijs in de kunstvakken.

Waar in de middenbouw een breed spectrum van technieken, materialen en opdrachten die ontwikkelingsgericht zijn langskomen wordt in de bovenbouw meer toegewerkt naar een eigen stem en uitwerking binnen het kunstvak. Naast het verdiepen van vaardigheden ligt de nadruk met name op het kunstzinnige proces, de verslaglegging/reflectie hiervan en de uiteindelijk uitvoering in een werkstuk/product. In de middenbouw is kunsttheorie een onderdeel van de praktijklessen en met name het leren van vaktermen en beeldende begrippen. Vanaf klas 10 komt de theorie duidelijker naast de praktijk te staan. Hier onderscheid het examenprogramma zich bij TL/H/V.

Vmbo-tl

In de voorexamenjaren wordt de leerling door middel van verschillende opdrachten begeleid in de overgang van een vaste opdrachtstructuur uit de middenbouw, waar met name het leren van een vaardigheid centraal staat, naar een vrije opdrachtstructuur waarin materiaal/techniek en uiteindelijk vormgeving van het werkstuk/product door de leerling gedeeltelijk zelf bepaald worden. Met de gebruikte technieken en materialen werken de leerlingen toe naar een 3-dimensionaal werk dat binnen de grenzen van het vak handvaardigheid valt.

In het examenprogramma is er naast het praktische gedeelte aandacht voor het theoretische gedeelte. Hierbinnen gaan leerlingen aan de slag met het beheersen van de beeldende begrippen en het leren beschouwen en analyseren van beeldende kunst.

Het eindexamenvak handvaardigheid is opgedeeld in 3 onderdelen; het schoolexamen, het Centraal Praktisch Examen (CPE) en het Centraal Examen (CE).

Havo/Vwo

In de voorexamenjaren wordt de leerling door middel van verschillende opdrachten begeleid in de overgang van een vaste opdrachtstructuur uit de middenbouw, waar met name het leren van een vaardigheid centraal staat, naar een vrije opdrachtstructuur waarin materiaal/techniek en uiteindelijk vormgeving van het werkstuk/product door de leerling zelf bepaald worden. De grote eindopdracht in de eindexamenklas is de afsluiting van het praktijkonderdeel van het kunstvak.

In het examenprogramma is naast de vaktheorie horend bij de gekozen discipline een bredere benadering vereist omdat wij als school voor het vak Kunst algemeen gekozen hebben. Binnen het vak kunst algemeen staan alle 5 kunstdisciplines centraal en wordt vanuit verschillende tijdsvakken na de ontwikkelingen binnen de disciplines gekeken. Het leren beschouwen en analyseren van diverse kunstvormen staat hierin centraal. De brede aanpak van dit vak past bij uitstek binnen de gedachte van onze school waar leerlingen vanuit hun eigen ontwikkeling met een brede blik kennis maken met de veranderingen binnen de kunst die vaak ook een maatschappelijk grondslag hebben.

KUNST DRAMA

Vmbo-tl

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute vmbo-tl sluiten aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. Onderwerpen als inlevingsvermogen ontwikkelen, leren presenteren, improvisatievermogen vergroten, speelstijlen herkennen en toepassen, en vormgeven vanuit een bron komen aan bod. Door theatervoorstellingen te bezoeken, leren leerlingen het eigen spel, en dat van anderen, te beschouwen. Daarnaast leren ze vaardigheden toepassen die bijdragen aan de ontwikkeling van het eigen leervermogen, met behulp van de vakbegrippen, spelgegevens en vormgevingsmiddelen, worden ze voorbereid op het leven na de middelbare school en wordt er aandacht besteed aan het bewust innemen van een positie binnen een groter geheel en de sociale context. Tijdens de lessen wordt er van leerlingen verwacht dat zijzelf informatie tot zich nemen, vormgeven en omzetten in beeld & geluid met behulp van de docent.

Havo

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute havo sluiten aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. Onderwerpen als inlevingsvermogen ontwikkelen, leren presenteren, improvisatievermogen vergroten, concepten in beeld brengen, speelstijlen herkennen en toepassen, tekst analyse binnen de theatergeschiedenis, vormgeven en theatervoorstellingen bezoeken, bereiden hen voor op het leven na de middelbare school en het bewust innemen van een positie binnen een groter geheel en de sociale context. Tijdens de lessen wordt er van leerlingen verwacht dat zijzelf informatie tot zich nemen, vormgeven en omzetten in beeld & geluid met behulp van de docent.

In het examenprogramma is naast de vaktheorie horend bij de gekozen discipline een bredere benadering vereist omdat wij als school voor het vak Kunst algemeen gekozen hebben. Binnen het vak kunst algemeen staan alle 5 kunstdisciplines centraal en wordt vanuit verschillende tijdsvakken na de ontwikkelingen binnen de disciplines gekeken. Het leren beschouwen en analyseren van diverse kunstvormen staat hierin centraal. De brede aanpak van dit vak past bij uitstek binnen de gedachte van onze school waar leerlingen vanuit hun eigen ontwikkeling met een brede blik kennis maken met de veranderingen binnen de kunst die vaak ook een maatschappelijk grondslag hebben.

Vwo

De onderwerpen die behandeld worden binnen de leerroute vwo sluiten aan bij de visie van het Bernard Lievegoed College. Onderwerpen als inlevingsvermogen, presenteren, improviseren, concepten, diverse speelstijlen, theatergeschiedenis, tekst hantering, en vormgeven in beeld en geluid met behulp van eigen visie en vormkracht. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan oriëntatie op een vervolgstudie door deze toneelmatig om te zetten in een beeldend portfolio. De keuzeonderwerpen die behandeld worden geven de leerlingen handvaten om informatie en kennis te analyseren, te interpreteren en zelfstandig vorm te geven. Hetgeen een bewuste, onderzoekende en autonome houding van hen verlangt.

In het examenprogramma is naast de vaktheorie horend bij de gekozen discipline een bredere benadering vereist omdat wij als school voor het vak Kunst algemeen gekozen hebben. Binnen het vak kunst algemeen staan alle 5 kunstdisciplines centraal en wordt vanuit verschillende tijdsvakken na de ontwikkelingen binnen de disciplines gekeken. Het leren beschouwen en analyseren van diverse kunstvormen staat hierin centraal. De brede aanpak van dit vak past bij uitstek binnen de gedachte van onze school waar leerlingen vanuit hun

eigen ontwikkeling met een brede blik kennis maken met de veranderingen binnen de kunst die vaak ook een maatschappelijk grondslag hebben.

KUNST MUZIEK

Vmbo-tl/havo/vwo

In het examenprogramma is naast de vaktheorie horend bij muziek een bredere benadering vereist omdat wij als school voor het vak Kunst algemeen gekozen hebben. Binnen het vak kunst algemeen staan alle 5 kunstdisciplines centraal en wordt er vanuit verschillende tijdsvakken naar de ontwikkelingen binnen de disciplines gekeken. Het leren beschouwen en analyseren van diverse kunstvormen staat hierin centraal. De brede aanpak van dit vak past bij uitstek binnen de gedachte van onze school waar leerlingen vanuit hun eigen ontwikkeling met een brede blik kennis maken met de veranderingen binnen de kunst die vaak ook een maatschappelijk grondslag hebben.

De vaktheorie muziek wordt aangezet vanuit de middenbouw, waarbij elke leerling (ook leerlingen die uiteindelijk geen examen muziek gaan doen) een basis legt voor de diverse vaktheoretische begrippen en de begrippen die bij de diverse tijdperiodes horen (voor het vak kunst algemeen bij havo en vwo). In de bovenbouw wordt dit verder uitgediept en in een theoretietoets beoordeeld. Ook wordt van de leerlingen een analyse verwacht waar zij de vorm van een klassiek muziekstuk aanschouwelijk maken. Leerlingen maken ook een eigen compositie.

De vaardigheden voor muziek komen uitgebreid aan bod d.m.v. diverse praktijktoetsen. In het SE wordt dit onderdeel getoetst in solo- en groepsverband. Leerlingen die interesse tonen in een vervolgstudie muziek worden hier middels maatwerk in begeleid. School kent een samenwerkingsverband met het Bonnefantten College waarin leerlingen een vooropleidingstraject kunnen volgen voor diverse vervolgopleidingen in diverse muzikale disciplines.

CKV

Het vak CKV, culturele en kunstzinnige vormgeving, is binnen school niet alleen aan de kunstvakken verbonden. Door middel van verschillende activiteiten, binnen en buiten school, en het leren reflecteren op de eigen ervaringen ontstaat een eigen bewustzijn en blik op de wereld. In de middenbouw is het vak verbonden aan verschillende vakken en in de bovenbouw komt het duidelijker naast de examenvakken te staan. Als school hebben we de keuze gemaakt om het vak in de bovenbouw aan de kunstvakken te koppelen, maar blijft het vakoverstijgende en brede karakter van dit vak bestaan.

Vmbo-tl

Bij vmbo-tl krijgen leerlingen vanuit de middenbouw een breed aanbod aan activiteiten en lessen waarin zij in aanraking komen met diverse kunstdisciplines. Aan het eind van de middenbouw reflecteren leerlingen op de ervaringen die zij hiermee opgedaan hebben. Dit vormt de basis voor hun keuze voor het examenvak kunst, waarbij zij kunnen kiezen uit kunst beeldend, drama of muziek. De leerlingen sluiten "Kunstvakken inclusief CKV" aan het eind van de negende klas af.

Havo/vwo

In het portfolio worden de verschillende facetten van het vak gebundeld. Hier ligt de nadruk in de bovenbouw bij de eigen vertaling van een ervaring of nieuwe kennis in een praktische opdracht. In deze opdrachten worden leerlingen uitgedaagd om een wellicht onbekend discipline als uitgangspunt te gebruiken, dit zo te leren kennen en te combineren met elkaar. In het afsluitende reflectiegesprek in het examenjaar wordt terugkeken op de persoonlijke ontwikkelingen binnen kunst en cultuur en in welke mate kunst en cultuur een rol spelen in de persoonlijke toekomst.

Lichamelijke opvoeding

Bij het vak lichamelijke opvoeding wordt gewerkt met handelingsdelen. Deze handelingsdelen worden in alle klassen behandeld en voor het pta moeten deze handelingsdelen voldaan zijn. De leerlingen krijgen hiervoor geen cijfer op basis van uitvoering, techniek of tactiek, maar op basis van actieve deelname. Op deze manier proberen we de leerlingen te stimuleren en activeren om met een juiste houding deel te nemen aan de bewegingslessen LO. Hetgeen aansluit bij onze visie op het vak LO.

De eigenbekwaamheid speelt hierin wel een rol, maar staat niet centraal. Het ontwikkelen van eigen bewegingsvaardigheden staat centraal, maar niet in de vorm van een prestatie. Een prettig leerklimaat helpt leerlingen hun eigen leerdoelen te bereiken.

De afwezigheid van competitie en vergelijking zorgt voor een veilig leerklimaat, waarin de waardering voor en het zelfvertrouwen van de leerlingen niet afhangt van hun prestatieniveau.

Op deze manier draagt het vak LO bij aan het bevorderen van zowel het leerproces als de motivatie en daarmee het plezier in de activiteit. De belangrijkste doelstelling voor het vak LO is dat leerlingen plezier beleven aan bewegen en dat ook behouden. Onze lessen LO zijn een voorbereiding op een leven lang bewegen.

Gedurende het examenjaar wordt er een sportoriëntatie-programma aangeboden. Leerlingen kunnen zich via (keuze)programma's breed en diepgaand oriënteren. Uitgangspunt is de afstemming van de sportvraag van de leerling met het sportaanbod gedurende zijn/haar schoolloopbaan en het sportaanbod in de nabije sportieve omgeving, met als doel om de leerling te interesseren voor sport en bewegingsactiviteiten bij clubs en/of verenigingen.

De pta-onderdelen die aan bod komen zijn:

VMBO-TL	HAVO	VWO
<u>Klas 9</u> <ul style="list-style-type: none"> • Spel • Turnen • Bewegen op Muziek • Atletiek • Zelfverdediging	<u>Klas 10</u> <ul style="list-style-type: none"> • Spel • Duurloop • Trampolinespringen • Scheidsrechter/coach rol	<u>Klas 11</u> <ul style="list-style-type: none"> • Spel • Duurloop • Trampolinespringen • Scheidsrechter/coach rol
<u>Klas 10</u> Sportoriëntatie	<u>Klas 11</u> Sportoriëntatie	<u>Klas 12</u> Sportoriëntatie

EWS- profielwerkstuk

VMBO-TL

Tijdens het proces van het profielwerkstuk werken de leerlingen in groepjes aan een door hun zelfgekozen onderzoek. Dit onderzoek wordt volgens het schooleigen karakter ingezet en o.a. uitgevoerd tijdens de werkmomenten. De begeleiders zijn gekoppeld aan de groepjes en begeleiden de leerlingen op hun manier.

In het PTA staat welke (eind-)onderdelen worden afgerond en op welke wijze deze worden beoordeeld. Naast het schriftelijk werk (het werkstuk van het onderzoek) wordt er een persoonlijke presentatie volgens schooleigen karakter gegeven.

HAVO

In klas 10 en begin 11 maakt elke havoleerling een eindwerkstuk onder begeleiding van een docent. In een traject van ongeveer 7 maanden verbindt de leerling zich intensief met een zelfgekozen onderwerp. De leerling gaat op verschillende manieren onderzoek binnen het onderwerp doen. Het theoretisch deel is bedoeld als voorbereiding van het eigenlijke onderzoek, dat we de persoonlijke verwerking noemen. De leerling verkent ook zijn persoonlijke interesses of vragen met betrekking tot zijn onderwerp. Aan het einde van het onderzoek presenteert elke leerling zijn bevindingen middels een zelf gemaakt filmpje. In het PTA staan de voortgangsmomenten van het traject die voldaan moeten zijn om door te kunnen naar de volgende onderzoeksfase en staan de vier verschillende beoordelingscriteria voor het eindproduct beschreven.

VWO

In klas 11 maakt elke vwo-leerling een eindwerkstuk onder begeleiding van een docent. In een traject van ongeveer 7 maanden verbindt de leerling zich intensief met een zelfgekozen onderwerp. Hij gaat op verschillende manieren onderzoek binnen het onderwerp doen. Het theoretisch deel is bedoeld als voorbereiding van het eigenlijke onderzoek, dat we de persoonlijke verwerking noemen. De leerling verkent ook zijn persoonlijke interesse naar of vragen met betrekking tot zijn onderwerp. Je kunt het eindwerkstuk beschouwen als de afsluiting van de vrijeschoolopleiding, een “meesterproef” als het ware, waarin de leerling zichtbaar kan maken waar hij tegen het einde van zijn schoolcarrière toe in staat is. Aan het einde van het onderzoek presenteert elke leerling zijn bevindingen aan een breed publiek.

In het PTA staan de voortgangsmomenten van het traject die voldaan moeten zijn om door te kunnen naar de volgende onderzoeksfase en staan de vier verschillende beoordelingscriteria voor het eindproduct.

Loopbaanoriëntatie (LOB)

Het Bernard Lievegoed College levert als Vrije School een bijdrage in brede zin aan de ontwikkeling van jonge mensen. Hierbij houdt de school rekening met de tijd en maatschappij waarin de jongeren leven. Dit vertaalt zich onder andere naar een actief beleid op het gebied van Loopbaan Oriëntatie en Begeleiding (LOB) van de leerlingen. LOB heeft tot doel de leerlingen zicht te laten krijgen op het keuzeprocès waarin zij zitten. We brengen samen met hen hun interesses, kwaliteiten, competenties en keuzestrategieën in kaart.

Om vanuit intuïtie een juiste studiekeuze te maken is het belangrijk dat er ontmoetingen plaatsvinden met beroepsbeoefenaars, studenten en docenten/medewerkers van potentiële opleidingen. Dan kan de leerling vanuit het gevoel kijken voor welke opleiding hij of zij warmloopt.

ⁱ R, Steiner, *Menschenkenntnis und Unterrichtsgestaltung Acht Vorträge für die Lehrer der Freien Waldorfschule in Stuttgart vom 12. bis 19. Juni 1921 (1986)* Rudolf Steiner Verlag 3Dornach/ Schwei

ⁱⁱⁱ T, Richter, *Pädagogische Auftrag und Unterrichtsziele einer Freien Waldorfschule (1995)* Stuttgart pag 150

ⁱⁱⁱ C, Göpfert 2003 pag 214